

JINA: _____ NAMBARI: _____

SAHIHI: _____ TAREHE: _____

102/2
KISWAHILI
KARATASI 2
JULAI / AGOSTI 2017
MUDA: SAA 2½

KIRINYAGA COUNTY MOCKS FORM 4 EXAM - 2017 HATI YA KU HITIMU ELIMU YA SEKONDARI KISWAHILI

Maagizo

1. Jibu maswali yote.
2. Majibu yote yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali.

KWA MATUMIZI YA MTIHAINI

SWALI	UPEO	ALAMA
1. UFAHAMU	15	
2. UFUPISHO	15	
3. MATUMIZI YA LUGHA	40	
4. ISIMU JAMII	10	
JUMLA	80	

1. UFAHAMU (alama 15)

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali.

Ponografia ni tendo, maandishi, picha au michoro inaoonyesha au kueleza uchi wa mtu au vitendo vya ngono kwa ajili ya kuchochea ashiki ya kuifanya. Mambo haya machafu huwasilishwa ana kwa ana kupitia sinema, magazeti, vitabu, muziki, televisheni, tovuti na kanda za kunasia picha na sauti.

Ponografia imekuwepo tangu jadi, hasa katika nchi za magharibi. Lakini sasa limekuwa tatizo sugu. Hii ni kwa sababu imeenea kote ulimwenguni mithili ya moto mbugani wakati wa kiangazi. Kuenea kwake kumechangiwa na mambo kadha wa kadha. Mchango mkubwa zaidi ukiwa umetokana na kuimarika kwa vyombo vya teknolojia ya habari na mawasiliano. Hata hivyo, kazi hii hubuniwa au kutengenezwa na makundi mbalimbali ya watu. Miongoni mwa hawa ni watu wasiojali maadili. Pili, kuna wale wenye matatizo ya kisaikolojia na kijamii. Wao hutengemea na kueneza uchafu huu kwa lengo la kuvuruga maadili katika jamii au kuchukiza wanajamii waadilifu. Kundi lingine ni lile la wanaoichukulia ponografia kama nyenzo ya kutosheleza ashiki zao. Kwa mfano, baadhi ya wanamuziki hutumia **ponografia** kuvutia wateja na hivyo kuzidisha mauzo yao.

Kushamiri kwa wimbi na uonyeshaji wa ponografia kuna athari kubwa kwa jamii hasa watoto. Ingawa watu wengine hudai picha hizi haziwaathiri, upo ushahidi kuonyesha kuwa wale wanaotazama picha za ngono hupata matatizo. Lazima ieleweke kwamba kinachoonekana kwa jicho au kusikika kwa sikio huathiri fikira au hisia. Picha za matusi zinachangia kwa kiasi kikubwa kuharibu akili. Badala ya kuzingatia mambo muhimu kama vile masomo, watu huanza kutafakari mambo machafu.

Vijana wengi ni kama bendera, huyaiga wanayoyaona na kuyasikia. Hili ni tatizo linalowafanya kuacha mkondo wa maadili. Hivyo basi wengi hushawishiwa kuingilia shughuli za ngono mapema kabla hawajakomaa kimwili, kiakili na kihisia. Matokeo yake ni ukahaba, utendaji mbaya shuleni, mahudhurio mabaya darasani na mimba zisizotarajiwa. Vijana wengi huacha shule kabisa huku wengine wakiambukizwa magonjwa ya zinaa ambayo yanaweza kuwaletea mauti.

Yasemekana kuwa akili za binadamu hunasa zaidi mambo yanayowalishwa kwa picha na hivyo basi matusi haya yaweza kudumishwa katika kumbukumbu zao. Tabia mbaya kama vile ushoga, ubasha na usagaji huwa matokeo yake na hata matokeo ya vijana hugeuka wanapoanza kuiga mitindo mibaya ya mavazi yanayoanika uchi wao. Hali kadhalika, lugha, ishara na miondoko inayohusiana na ngono huibuka. Yote haya yanakinzana na desturi za mwafrika. Si ajabu visa vya ubakaji vinaongezeka kuchapo. Utazamaji wa picha chafu aghalabu huandamana na maovu mengine kama vile unywaji pombe na matumizi ya vileo ambavyo huchochea uchu wa ngono na kuibua tabia za kinyama.

Kuendelea kuzitazama picha hizi huzifanya nishai na hisia za watu kuwa butu, huondoa makali kiasi kwamba hata katika uzima mtu hupoteza mhemko na kugeuzwa kuwa mtegemezi wa ponografia.

Tatizo hili linaenea kwa vishindo mjini na vijini. Ipo haja ya dharura kuikinga jamii kutokana na malezi haya yasiyo na kizuizi.

Kuuongeza ufahamu wa umma wote kuhusu uovu wa picha hizi, watu wazima kuwajibika kwa kuwalinda na kuwahimiza vijana kuhusu maovu haya na wale wenye midahilishi, video na sinema kutowaruhusu vijana kutazama uchafu huu kunaweza kuwa maana ya kuyakinga au hata kuyaepuka madhara ya ponografia. Ni sharti pia sheria izuie na kupiga marufuku utengenezaji na uenezaji wa upungufu huu. Bila shaka, sheria na hatua kali ziweze kuchukuliwa dhidi ya waivunjao. Hali kudhalika, wazazi wasijipweteke tu bali wawaelekeze watoto wao ipasavyo na kila mtu alitekeleze jukumu lake.

Maswali

(a) Yape makala uliyosoma anwani mwafaka. (alama 1)

(b) Toa sababu za kusambaa kwa uchafu unaozungumziwa katika taarifa. (alama 2)

(c) “Bendera hufuata upepo.” Thibitisha ukweli wa kauli hii kulingana na makala. (alama 1)

(d) Ponografia huchangia madhara mengi hasa miongoni mwa vijana. Taja **manne**. (alama 4)

(e) Ni hatua zipi zinazofaa kuchukuliwa dhidi ya aina ya uozo unaozungumziwa na mwandishi? (alama 4)

(f) Fafanua msamiati huu kimuktadha. (alama 3)

(i) Uchu

(ii) Wasijipweteke

(iii) Kuwa butu

2. **UFUPISHO (alama 15)**

Soma makala yafuatayo kasha ujibu maswali.

Sisi vijana wa Kenya inatupasa tuwajibike kufanya kazi kwa bidii, na kwa dhati ya mioyo yetu ili tuweze kupata ufanisi, uwezekano wa kuinua nchi yetu katika kiwango cha juu. Tukumbuke, “Ajizi, ni nyumba ya njaa.” Kwa hivyo basi haifai kulaza damu ikiwa matatizo nchini mwetu yametuzonga. Lazima tufanye kazi kwa busara, adabu njema na jitihada kwa moyo mmoja. Sharti tutilie maanani zaidi elimu ya vijana na watu wazima, kilimo, uchumi na amani katika nchi yetu. Tunahitaji taifa lenye watu walioelimika, kwani bila elimu itakuwa vigumu sana kuweza kutekeleza mipango mbalimbali ya maendeleo. Tupende tusipende lazima tuzidishe mazao shambani, kwani kila kukicha idadi ya watu inaongezeka. Ni sharti tuweze kujitosheleza katika vyakula. Zaidi ya hayo pia lazima tujishughulisha na biashara ambapo kwa sasa ni wakenya wachache sana ambao wanatambua umuhimu wa biashara. Wengi ni wale wenye mawazo ya kwamba, lazima kila mmoja aajiriwe maishani. Yatupasa tujitahidi kuleta uchumi katika mikono ya wananchi wa Kenya badala ya kuwaachia wengine ambao hawahusiki.

Mafunzo tunayopata majumbani, shuleni na hata katika jamii, lazima yatuwezeshe kutambua mbinu za kupitia. Tunahitaji elimu tambuzi ambayo itamfanya mwanakenya kujua wajibu wake katika jamii. Tumesinywa na elimu pumbao; inayotupumbaza na kutufanya tusione mbele. Sisi vijana tukiwa viongozi wa siku zijazo, “Utengano ni uvundo!! Lugha ya taifa ndicho chombo cha pekee ambacho kinatuunganisha na kuweza kutuwasilishia mapendeleo, mawaidha na hisia zetu. Kukosa ndiko kibinadamu, wakati tunapokosea, lazima tukubali tumekosa na kufanya masahihisho mara moja kwani, “Usipoziba ufa, utajenga ukuta.” Tusikasirike kwa sababu tumesahihishwa makosa yetu na wenzetu. Lazima tujitoe mhanga na kupigania nchi yetu tukiwa wazalendo halisi.

Sisi tukiwa vijana sharti tujihusishe na kuyangalia matatizo ya nchi, pia kutafuta njia za kutatua matatizo hayo. Siku zote tutekeleze nidhamu. Ni jambo la kusikitisha kwamba sisi vijana twashitumiwa mara kwa mara kwa kutokuwa na nidhamu shuleni na manyumbani mwetu. Utamaduni wa asili unakariri sana tuwe na nidhamu shuleni na majumbani mwetu. Ili watu waweze kuishi maisha bora na kuwa na maendeleo, amani na upendo, lazima tuwe na bidii, ushirikiano mwema na kuchagua viongozi wenye mioyo ya maendeleo. Tukiwa na viongozi ambao hawajishughulishi na maendeleo, basi tutabaki nyuma kama mkia siku zote. Bahati mbaya ni kwamba wananchi wengi siku hizi huchagua viongozi wao kwa kufuata ukoo ama kama kwa utajiri wake. Kwao hivyo basi ni vyema kuwachagua viongozi kutokana na ufanisi wanaoweza kuleta bali si kwa kutegemea utajiri ama ukoo.

Maswali.

- (a) Katika aya ya kwanza mwandishi anawahimiza vijana kufanya nini ili kuleta maendeleo?
(maneno 50)

(alama 7)

Matayarisho.

Nakala safi.

(b) Kwa mujibu wa taifa ni mambo gani yaliyochangia kuzorota kwa maendeleo nchini Kenya?
(maneno 60) (alama

8)

Matayarisho.

Nakala safi.

3. **MATUMIZI YA LUGHA. (alama 40)**

- (a) Taja na utofautishe vipasuo vya ufizi.
2)

(alama

-
- (b) Fafanua maana ya istilahi **nen**o kama kipashio cha lugha.
1)

(alama

-
- (c) **Eleza matumizi ya ‘ku’ katika sentensi:**
2)

(alama

Sikumweleza alivyoeleza namna ya kuwatanza mbwa wake.

(d) **Tambua na ueleze aina za vivumishi katika sentensi ifuatayo.** (alama 2)

Mwanafunzi mkongwe amepewa tuzo kwa kuwa hodari masomoni.

(e) **Tofautisha vitale hivi kwa kuvitungia sentensi.** (alama 2)

Jua
Chua

(f) **Andika katika ukubwa wingi.** (alama 2)

Mzee huyu ana wake wengi.

(g) **Andika kwa kinyume ukizingatia maneno yaliyopigiwa mstari.** (alama 2)

Hamusi alikuja nguo alizokuwa ameanika.

(h) **Andika tena sentensi ifuatayo ukifuata maagizo uliyopewa.** (alama 2)

Kama wanafunzi hawamthamini mwalimu hawawezi kufaulu katika masomo.
(Anza: Ni vigumu ...)

(i) **Andika sentensi ifuatayo katika kauli ya kutendewa.** (alama
2)
Mavu hawa wamemsumbua Nyatogo kwa muda mrefu.

(j) **Tunga sentensi ukitumia nomino dhahania inayotokana na neno jengo.** (alama
2)

(k) **Onyesha maana ya 'Po' katika sentensi hii:** (alama
2)
Nilipofika nilimwona pale alipokuwa amesimama.

(l) **Yapange maneno haya katika ngeli zake.** (alama
1)
Neno
Mate

(m) **Akifisha sentensi ifuatayo.** (alama
2)
baba alimwambia asha utaenda shuleni utake usitake.

(n) **Changanua sentensi ifuatayo ukitumia muundo wa jewali:** (alama
4)

Mkulima ambaye ni mzembe amepata hasara kubwa.

- (o) Herufi kubwa hutumiwa mwanzoni mwa sentensi: Onyesha matumizi mengine mawili ya herufi kubwa huku ukitolea mifano. (alama 2)
-

- (p) **Tumia – ndi pamoja na viashiria vya ngeli kujaza mapengo.** (alama 1)

Wewe _____ ninayekutafuta.

Nyinyi _____ mnaoongoza

- (q) **Bainisha vishazi katika sentensi ifuatayo.** (alama 2)

Mkulima aliyepanda wakati ufaao amepata mavuno mazuri.

- (r) **Tofautisha maana:** (alama 2)

(i) Ningekuwa na uwezo ningesafiri kwenda nga'mbo.

(ii) Ningalikuwa na uwezo ningalisafiri kwenda nga'mbo.

- (s) **Ainisha viambishi katika neno:** (alama 2)

Kujidhiki

(t) Bainisha shamirisho katika sentensi ifuatayo: (alama
3) Asha alimbebea mwalimu mzigo kwa gari.

4. **Isimu Jamii. (alama 10)**

(a) Eleza maana ya sajili. (alama 2)

(b) Fafanua umuhimu wa sajili, katika jamii. (alama
8)
